

Lived Experience of Women Seeking Separation from Divorce Proceedings

Marziyeh Shahryari¹, Abdolreza Navah²

Received: Sep. 23, 2021; Accepted: Jan. 21, 2022

ABSTRACT

The relationship between the rationalization of social relations and individual freedoms is one of the main themes of sociology. The purpose of this study is to identify the inclination and desire of couples in a legal process to be separated that have been either hidden in divorced families or have been discussed less. This is qualitative research which has been conducted using a phenomenological approach and targeted sampling (snowball) strategies. The required data were 20 couples at risk of divorce to the saturation level and analyzed using semi-structured interviews as well as the content analysis method. After extracting important sentences and words from the interview text, 213 primary codes were taken out, which according to the purpose and question of the research are classified into four major themes: macro, medium, micro and interactive. According to research findings, there is a danger of daily love and suppression of romance, fading of love scenario, fantasy and sexual imaginations, change of desire in fantasy and the emergence of another great, fantasized and distorted love, duality of love and fantasy, selfishness and transition to hegemonic femininity. In general, the findings show that divorce does not lead to a sudden relationship break; rather examining the experience structure of the participants indicates that the dimensions of divorce are systematic, with rotational context and the marriage process formation.

Keywords: Phenomenology, Selfishness, the other great, mental adultery, divorce, fantasy

---

1. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (Corresponding Author)

✉ m.shahryari@scu.ac.ir

2. Associate Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

INTRODUCTION

Love is a social construct that is regulated by cultural norms, values and beliefs and is reflected by human actions in their romantic relationships (Sohrabzadeh, 2014, 472). «Real life» is the product of interruptions in these sequences, interruptions that require a continuous process of the past and synthesis (Weinstein, 1983, 91-93). While viewing human culture as a dialectical relationship, Simmel propounded four terms and collectively called them the Tragedy of Culture. The Iron Cage (Weber) indicates the conditions, in which, modern life (as a social product of human beings) has overcome them and found an independent life (from human life) (Simmel, 2003, 61). According to Ilves, the end result of this characteristic of the realm of consumption is the dominance of the principle of "pleasure" over human romantic relationships. Commenting on it, he realizes that he has strayed from the desired path and is walking in the exact opposite direction. Couples who take a step in the opposite direction pay less attention to the original cause and purpose of the formation of this life, gradually on very small and delicate points that could be easily solved, but no effort is made to solve it and hence, brings cohabitation to a standstill (Ilves, 2020, 149).

PURPOSE

In this study, the researcher seeks to answer: What is the understanding and meaning of individual and social issues of marital life for people who reach to the brink of divorce? What are the predominant factors that can play a role in the occurrence of this phenomenon (desire for divorce)? What consequences can this phenomenon have for people?

METHODOLOGY

This is qualitative research which has been accomplished using a phenomenological approach and with targeted (snowball) sampling strategies. The required data were 20 couples at risk of divorce to saturation level and analyzed using semi-structured interviews and the content analysis method. In this study, after extracting important sentences and words from the interview text, 213 primary codes were finally extracted, which according to the purpose and question of the research, divorce contexts are classified into four major themes: macro, medium, micro and interactive.

FINDINGS

According to research findings, there is a danger of daily love and suppression of romance, fading of love scenario, fantasy and sexual imaginations, change of desire in fantasy and the emergence of another great, fantasized and distorted love, duality of love and fantasy, selfishness and transition to hegemonic femininity. In general, the findings show that divorce does not lead to a sudden relationship break; rather examining the experience structure of the participants indicates that the dimensions of divorce are systematic, with rotational context and the marriage process formation.

CONCLUSION

Findings show that divorce does not lead to a sudden relationship break-up and examining the structure of participants' experience indicates that the dimensions of divorce are systematic and the context is rotational.

Table 1. The main and secondary themes of the lived experience of the problematic process of divorce

Sub-themes	Main themes
Misconceptions about love, getting better with love, fear of being alone or hurt, maintaining self-esteem, staying dignified, feeling-based cognition, lack of commitment, uselessness of expressing interest, defending oneself, filling loneliness, stubborn marriage, intimacy and meeting emotional needs, escaping personal problems.	The Danger of love becoming daily and the suppression of romance
Loss of love meaning not being loved by husband, changing relationship after childbirth, strength to leave relationship for men, women being weak, begging to stay in relationship, getting sick from separation, not being understood by spouse, men not being affectionate, violent sex, female body use, male narcissism, female intolerance to male insensitivity, revelation of facts.	Loss of love scenario
Lack of emotional inclination towards the spouse, wrong choice, dislike of the spouse, belief in the superiority of love for the partner, lack of pleasant life experience, difficulty in sexual intercourse, another need and self-reality.	The illusion of an ideal spouse and aspiration
Sexually ill, fantasizing about pornographic characters, violence in life, watching vulgar TV series, negative symbolism in the mind, getting cold from the spouse, getting tired of married life.	The change of desire in fantasy and the emergence of another great
Another embodiment, interest in masculine charms, feeling infatuated with other men, sleeping together, disliking a spouse, embodying a spouse with a partner, false infatuation, daydreaming in intercourse with a spouse.	Mental adultery (sexual fantasies)
Falling in love and being attracted, expressing love without fear, being limited to marriage, not being happy after marriage, marriage preventing from reaching one's ideal, falling in love again, pure feeling of loving another.	Fantasy and Distortion of Love

Sub-themes	Main themes
Loving a spouse, falling in love with another, feeling infidelity, intense love for another, unpleasant experience of married life, feeling happy in relation with another, feeling guilty, feeling happy.	The duality of love and fantasy
Lack of understanding of women, women's voices, expression of men's interest in gestures and actions, late but long commitment of men, non-acknowledgment, time for male or female solitude, forgetting, talking about interests, not being ready for a sexual relationship, women's particularism, men's diversity.	Lack of knowledge of the male and female world
Thinking about oneself, experiencing sexual issues with others, using the body to be liked, being attractive, using the beauty of body to achieve desires, female narcissism.	Self-feminism and transition to hegemonic femininity

NOVELTY

Considering that most researches, instead of perceiving and interpreting couples' experiences from the context of divorce, are conducted with a pathological view of the use of new communication technologies (virtual social networks), the characteristics of individuals and their motivation for marriage. Internet addiction, crisis of values, disruption of family interactions, social isolation, decline in trust and marital intimacy, and weakness of religiosity have been studied as perceptions of people outside the relationship. Therefore, understanding and ultimately applying the experiences of divorced people can be a policy for young people to be aware of the issue of love and marriage and doubles the necessity and importance of this type of study. Based on the present study, in addition to paying attention to the pathological aspects, a phenomenological method has been used to provide a correct explanation and a suitable model to investigate the issue of divorce and the formation of the marriage process.

BIBLIOGRAPHY

- Abdollahi, A., Ahadi, H., Tajeri, B., Z., & Haji Alizadeh, K. (2020). Analysis of the experience of divorce from the perspective of divorced couples in Tehran. *Women's Strategic Studies*, 23(89), 143-162. doi: 10.22095/jwss.2020.252782.2507
- Aghajani, Z., Jahangiri, J., & Lahsaeizadeh, A. (2017). The Process of Constructing The Female Self In Family: Rethinking About Sacrificity of Family And Indecency Of Divorce (Case Study Of Women From University Of Tehran). *Quarterly Journal Of Social Development*, 11(3), 129-166. doi: 10.22055/Qjsd.2017.12827
- Azad Armaki, T. (2010). *Sociology of the Iranian family*. Tehran, Iran: Samt.
- Badiou, A. (2011). In praise of love (M. Abdolrahim Kashi, Trans.). Tehran, Iran: Phoenix.
- Hand, M. M., Thomas, D., Buboltz, W. C., Deemer, E. D., & Buyanjargal, M. (2013). Facebook and romantic relationships: intimacy and couple satisfaction associated with online social network use. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 16(1), 8-13.
- Helle, H. J., & Eisenstadt, S. N. (Eds.). (1985). *Micro-sociological theory*. Sage.
- Ii, W., Garland, E. L. & Howard, M. O. (2014). Family factors in internet addiction among Chinese youth: a review of English-and Chinese-language studies. *Computers in Human Behavior*, 31, 393-411.
- Iluz, E. (2020). *Cold intimacy: making emotional capitalism* (M. Ensafi, Trans.). Tehran, Iran: Logos.
- Karimi, Y., Almasi, S., & Mohammadi, R., Fazeli, H. (2017). A phenomenological inquiry of the divorce contexts among divorced individuals. *Clinical Psychology Studies*, 7(25), 191-211. doi: 10.22054/jcps.2017.7138
- Line, D. (2004). Postmodernism: the history of an idea (M. R. Tajik, Trans.). Tehran, Iran: Bogh'e.
- Malekhamadi, H., Mirfardi, A., & Mokhtari, M. (2019). The Typology of Lived Experience of Love. *Strategic Research on Social Problems in Iran University of Isfahan*, 8(3), 83-104. doi: 10.22108/srsp.2020.121133.1496
- Moeini, R., & Shekarbagy, A. (2009). A survey on Iranian families` modernism (a case study of Tehran city). *Journal of Iranian Social Development Studies*, 1(2), 105-127.
- Ramezani, H., & Adish, M., A. (2018). Study the experiences of people living about white marriages In Iran. *Qualitative Study of Youth in Gilan City*, 7 (1), 195-217.
- Rashid, K., Hasanvand, F., Nabizadeh, S., & Rashti, A. (2019). Exploring effective external factors on emotional divorce among women. *Journal of Woman and Family Studies*, 7(1), 117-137. doi: 10.22051/jwfs.2019.16402.1507
- Ruhani, A., & Abedi-Diznab, M. (2020). Dualism of discrimination and hope, A trajectory of gender discrimination among middle-class women in Tabriz, a Grounded Theory. *Women in Development & Politics*, 18(1), 55-79. doi: 10.22059/jwdp.2020.290289.1007723

Iranian Cultural Research

Abstract

- Simmel, G. (1993). Metropolis and mental life (Y. Abazari). *Social Science*, 3(6), 54-66.
- Sohrabzadeh, M., & Hammami, A. (2015). Social construction of love in the lived experience of women. *Women's Quarterly in Culture and Art*, 6 (4), 471-488. doi: 10.22051/jwfs.2019.16402
- Soltani, M. (2006, Mar. 3). *Pathology of Love in a Traditional and Modern Perspective*, Retrived from Www.Hamshahrionline.Ir/News/7207
- Strauss, A., & Carbin, J. (2013). *Basics of qualitative research: techniques and stages of production of grounded theory* (E. Afshar, Trans.). Tehran, Iran: Nay.
- Tajdini, A. (2015). *Analysis of love discourse in ganjavi military love letters with emphasis on atakhosroshirin, lily majnoon and haft peykar* (master thesis of the faculty of Persian Literature and Foreign Languages), Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.
- Torres, C., Vallejo-huanga, D., & Ocana, X. R. (2021). Quantitative evaluation of family functions and changes in a postmodern context. *Heliyon*, 7(6), 35-74.
- Waqfipour, S. (2019). *Trapped in a thousand you or melted in the sky*. Tehran, Iran: Nimaj.
- Weinstein, D. (1983). The dialectic of life and thought: Georg Simmel's philosophy of history. *History of European Ideas*, 4(1), 91-95.
- Zarandi, M., Hashemianfar, S., & Kianpour, M. (2017). Women and Social Construct of marital Commitment: A Case Study of Isfahan City. *Strategy for Gulture*, 10(38), 127-163.
- Zizek, S. (1997). *The plague of fantasies*. New York and London: Verso.
- Zizek, S. (2019, Sep. 5). *Slavoj zizek with his own help* (M. Basit, Trans.). Retrived from <https://tarjomaan.com/interview/9116>

تجربه زیسته زنان متقاضی طلاق از فرایندهای وقوع طلاق

مرضیه شهریاری^{۱*}، عبدالرضا نواح^۲

دریافت: ۱۴۰۰/۷/۲۶؛ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۲۰

۷

چکیده

رابطه میان عقلانی‌شدن روابط اجتماعی و آزادی فردی از درون‌مایه‌های اصلی جامعه‌شناسی است. هدف از این مقاله، شناسایی تمایل و علاقه‌مندی زوجین به جداسدن و گسستن روابط زناشویی طی مراحل قانونی است که در خانواده‌های در حال طلاق تا به حال پنهان مانده و درباره آن کمتر بحث و بررسی شده است. این مقاله به روش کیفی و با استفاده از رویکرد پدیدارشناسی و نیز با بهره‌مندی از راهبردهای نمونه‌گیری هدفمند (انواع گلوله‌برفی) انجام شده است. داده‌های مورد نیاز، از طریق مصاحبه با ۲۰ زوج در معرض طلاق تا حد اشباع انتخاب و با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بررسی و به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا داده‌ها ثبت و کدگذاری شده و سپس با استفاده از روش کلایزی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از استخراج جملات و واژگان مهم از متن مصاحبه‌ها، ۲۱۳ کد اولیه به دست آمد که با توجه به هدف و سؤال مقاله بسترهای طلاق در چهار بزرگ مضمون کلان، میانی، خرد و تعاملی طبقه‌بندی شد. برپایه یافته‌های مطالعه حاضر، خطر روزمره‌شدن عشق و سرکوب امر عاشقانه، رنگ باختن سناریوی عشق، فانتزی و تخیلات جنسی، تغییر میل در فانتزی و ظهور دیگری بزرگ، فانتزی و تحریف عشق، دوآلیته عشق و فانتزی، خود زنانه و گذار به زنانگی هژمون است. به‌طور کلی، یافته‌های مقاله نشان می‌دهد که به طلاق انجامیدن رابطه ناگهانی نیست و تدقیق ساختار تجربه مشارکت‌کنندگان نشان‌دهنده نظام‌مند بودن ابعاد طلاق، چرخشی بودن بسترهای طلاق و شکل‌گیری فرایند ازدواج است.

کلیدواژه‌ها: پدیدارشناسی، خود زنانه، دیگری بزرگ، زناز ذهنی، طلاق، فانتزی

۱. استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)

m.shahryari@scu.ac.ir ✉

۲. دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

۱. مقدمه

روند رو به افزایش تغییرات در خانواده، گاه تا جایی پیش رفته که برخی آن را منتج به تجزیه خانواده تلقی می‌کنند. این مسئله به تأثیر شرایط بیرونی دنیای عشق و در واقع نظم موجود نظام سرمایه‌داری بر عشق باز می‌گردد. در واقع، نظم موجود در نظام سرمایه‌داری دو مشخصه اصلی دارد: تولید و مصرف. حوزه تولید، انسان عاقل و خانواده‌مدار را تبلیغ می‌کند و از انسان‌ها می‌خواهد عاقل باشند، کار کنند، خانواده داشته باشند و به تربیت فرزند بپردازند. اما میان این خواسته‌های حوزه تولید در نظام سرمایه‌داری با خواسته‌های حوزه مصرف تناقض وجود دارد، زیرا حوزه مصرف برعکس از انسان‌ها می‌خواهد خودابرازگر، خودبیانگر، بدون خویشتنداری و مصرف‌کننده باشند (تاج‌دینی، ۱۳۹۴، ۱۸). به باور ایلوز^۱ (۱۳۹۹، ۱۴۲)، نتیجه نهایی این ویژگی قلمرو مصرف، حاکم شدن اصل «لذت» بر روابط عاشقانه انسانی است؛ اشتیاق برای سرگرمی، میل به تجربه اشکال جدید آزادی جنسی و جست‌وجو برای صمیمیت هیجانی. در نتیجه واژگان مربوط به هیجان‌ات هم اکنون از طریق بازار و به صورتی انحصاری‌تر تحمیل شده است. زوجینی که قدم در این مسیر معکوس می‌گذارند، کمتر به بررسی موجبات و هدف اولیه تشکیل زندگی می‌پردازند و به تدریج نکات بسیار کوچک و ظریفی که ممکن است به سادگی قابل رفع باشد، به کوهی تبدیل می‌شود که زندگی مشترک را به بن‌بست می‌کشانند (آزاد ار مکی، ۱۳۸۹، ۷۶). آمار بالای طلاق‌های ثبت‌شده در دادگاه‌های امریکا و فرانسه نشان می‌دهد بیش از ۷۰ درصد طلاق‌ها به درخواست زنان بوده است. همچنین طبق نظر ونیکا^۲، نویسنده انگلیسی، «دوام و استحکام هر ازدواجی در درجه اول به درایت و سبکسرنبودن زنان بسته است و با توجه به این حقیقت تلخ اعتراف می‌کنم که آمارها و پرونده‌های دادگاه‌ها در انگلیس نشان می‌دهد که از هر صد ازدواجی که به طلاق منجر می‌شود، در ۹۹ درصد آنان زنان مقصرند».^۳ براساس داده‌های ثبت احوال کشور، تعداد طلاق ثبت‌شده برای ازدواج‌های با دوام کمتر از یک سال، ۵ سال و ۱۰ سال، در سه‌ماهه تابستان امسال در مقایسه با سه‌ماهه بهار سال جاری، به ترتیب ۳۹ درصد، ۳۷ درصد و ۳۵ درصد افزایش یافته است.

1. Eva Illouz

2. Venika

۳. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

با استناد به آمارهای ثبت شده در مرکز آمار و سازمان ثبت احوال «در سه ماهه ابتدای سال ۱۳۹۹، تعداد پرونده‌های ثبت شده طلاق برای ازدواج‌های با عمر کمتر از یک سال، ۲۱۹۸ مورد بوده که با رشد ۳۹ درصدی، در سه ماهه تابستان، به ۳۰۶۸ مورد افزایش یافته است. در سه ماهه ابتدای سال ۱۳۹۹، تعداد پرونده‌های ثبت شده طلاق برای ازدواج‌های با عمر یک تا ۵ سال، ۹۹۸۲ مورد بوده که با رشد ۳۷ درصدی، در سه ماهه تابستان به ۱۳۶۹۱ مورد افزایش یافته است. تعداد پرونده‌های ثبت شده طلاق برای ازدواج‌های با عمر ۵ تا ۱۰ سال، ۸۵۵۱ مورد بوده که با رشد ۳۵ درصدی، در سه ماهه تابستان به ۱۱۵۵۸ مورد افزایش یافته است.»

طبق آمارهای رسمی مراجع ثبت وقایع حیاتی، در بهار ۱۳۹۹ و در مجموع، ۳۴۹۱۰ رویداد طلاق در کشور ثبت شده در حالی که این عدد در سه ماهه تابستان، با رشد ۳۷ درصدی به ۴۸۱۲۲ فقره افزایش یافته است. در حالی که نه تنها کل موارد ازدواج ثبت شده در شش ماه امسال در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته، کاهش ۲ درصدی داشته، مجموع طلاق‌های ثبت شده در شش ماه امسال در مقایسه با شش ماه نخست ۱۳۹۸، افزایش ۱۵ درصدی را نشان می‌دهد. در حالی که همین آمار در سال گذشته تنها ۱۵ درصد رشد داشت و اکنون با رشدی بیش از دوبرابر مواجه است. همچنین تعداد رویداد ازدواج ثبت شده در بهار ۱۳۹۹، ۱۲۷ هزار و ۴۱۷ ازدواج با رشد ۲۶ درصدی به ۱۶۱ هزار و ۵۵۶ رویداد در تابستان ۱۳۹۹ رسیده است. اگر تعداد رویداد ازدواج ثبت شده در شش ماهه نخست سال جاری را با همین آمار در شش ماهه نخست سال گذشته مقایسه کنیم درمی‌یابیم که به‌طور کلی تعداد رویداد ازدواج ثبت شده شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰، ۲ درصد کاهش داشته است.^۱

هدف این مقاله، بررسی دیالکتیک فانتزی عشق در ازدواج و روابط جنسی با دیگری بزرگ از نگاه ذی‌نفعان و تفسیری است که از تجربه خود در رویارویی با تکثر و تنوع موجود در جامعه پس از خروج از سبک زندگی سنتی به مثابه فضایی تک‌قطبی و یکسان‌سازی شده دارند. ایده محوری مقاله این است که این مسئله از طریق ایجاد فانتزی در مناسبات جنسی رخ داده؛ ابهامی که محصول تقدیس عشق در فضای پرابهام و رمز و راز دنیای سنتی و مؤلفه عشق در خانواده امروزی بوده است. بنابراین، بررسی نگرش زنان درباره فرایند مسئله‌وار

۱. سالنامه آماری کشور (۱۳۹۹) درگاه ملی آمار.

عشق و ازدواج و تبیین جامعه‌شناختی آن می‌تواند گامی عمیق در راستای بررسی پدیده طلاق باشد و درک و فهم بهتر تحولات فکری افراد جامعه در مورد جدایی عاطفی زوج‌ها را آشکار نماید. به عبارت دیگر، عشق برساخته‌ای اجتماعی است که از سوی هنجارها، ارزش‌ها و اعتقادات فرهنگی تنظیم می‌شود و توسط عمل انسان‌ها در روابط عاشقانه بازتاب می‌یابد (سهراب‌زاده و حمامی، ۱۳۹۳، ۴۷۲). زندگی واقعی «محصول قطع و بی‌وقفه در این دنباله‌هاست، وقفه‌هایی که مستلزم یک روند مداوم از گذشته و سنتز است» (واینستین^۱، ۱۹۸۳، ۹۳-۹۱). چهار اصطلاح تراژدی فرهنگی (زیمل^۲)، فانتزی عشق (لاکان^۳)، ازخودبیگانگی مارکس^۴ و قفس آهنین وبر^۵ مبین شرایطی است که در آن زندگی مدرن (به‌عنوان محصول اجتماعی خود انسان‌ها) بر آن‌ها غلبه یافته و حیات مستقلی (از زندگی انسان‌ها) یافته است (زیمل، ۱۳۷۲، ۶۱). در این مقاله، محقق به دنبال این است که: افرادی که میل به طلاق را تجربه می‌کنند، چه درک و معنایی از مسائل فردی و اجتماعی زندگی زناشویی دارند؟ عوامل غالبی که می‌تواند در بروز این پدیده (میل به طلاق) نقش داشته باشد، کدام‌اند؟ این پدیده چه پیامدهایی را می‌تواند برای افراد داشته باشد؟

۲. پیشینه تحقیق

آقاجانی، جهانگیری و لهسایی‌زاده (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «فرایند برساخت هویت زنان در جریان طلاق» نشان می‌دهند که تحولات ساختاری جوامع در گذار از وضعیت سنتی به مدرن، به تغییراتی گسترده در سطح ارزش‌های حاکم بر جامعه می‌انجامد. از مهم‌ترین این تغییرات ارزشی می‌توان به برآمدن اصولی اخلاقی چون «خودمختاری» و «فردیت» تأکید کرد و اینکه چگونه طلاق می‌تواند به تحقق این اصول اخلاقی و هویت شخصی مبتنی بر آن منجر شود.

1. Weinstein
2. Simmel
3. Lacan
4. Marx
5. Weber

در پژوهش رضوانی‌فر و آدیش (۱۳۹۷) با عنوان «تجربه زیسته افراد در مورد ازدواج سفید در ایران» عواملی چون وضعیت اقتصادی، مشکلات طلاق، کاهش کنترل والدین، نیازهای جنسی و عاطفی، جهانی‌شدن، فردگرایی، کم‌رنگ‌شدن اعتقادات دینی و دوستان نقشی مهم در گرایش به ازدواج سفید در بین جوانان داشته است. عدم پذیرش از سوی جامعه و خانواده، فقدان حمایت قانونی و داشتن رابطه پنهانی از محدودیت‌های این شیوه زندگی است.

براساس مطالعات رشید، حسونند، نبی‌زاده و رشتی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل برون‌فردی مؤثر بر طلاق عاطفی در میان زنان»، در سال‌های اخیر به سبب همه‌گیر شدن طلاق در میان جوانان، نوعی اپیدمی گسستگی خانوادگی و تزلزل پیوندی ایجاد شده که موجبات جدایی عاطفی و احساسی بین زوجین شده است. از سویی مصرف‌گرایی و گرایش به تشریفات و تجملات در میان خانواده‌ها موجب شده تا تفاوت میان خانواده‌های غنی و فقیر نمود بیشتری یابد و اختلاف سطح خانوادگی به‌عنوان یکی از عوامل جدایی‌ساز میان زنان و مردان هویدا گردد. در پژوهش عبدالهی، احدی، تاجر، و حاج‌علیزاده (۱۳۹۹) با عنوان «زمینه‌ها و بسترهای اقدام به طلاق در ۵ سال اول زندگی»، کاهش عزت نفس، نگرش منفی به جنس مخالف و زندگی متأهلی و ازدواج، تمایل به روابط کوتاه‌مدت، بدبینی متقابل در خانواده، افزایش تنش بین اعضا، تضعیف جایگاه بین اقوام و آشنایان، افزایش مزاحمت‌ها، کاهش مسئولیت اجتماعی و اقدام به زندگی مستقل از پیامدهای طلاق در سال‌های اول زندگی است. هند، توماس، دوبولتز، دِمر و بویانجرگل^۱ (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان «فیسبوک و روابط عاشقانه، صمیمیت و رضایت در زوجین کاربر شبکه‌های مجازی آنلاین»، متغیر صمیمیت را متغیر واسط در استفاده از شبکه‌های مجازی آنلاین و متغیر رضایت زناشویی عنوان کرده‌اند. در مطالعات لی، گارلند و هوارد^۲ (۲۰۱۴) با عنوان «دخالت فناوری در روابط زوجین و پیامدهای این مداخلات در روابط خصوصی زنان»، زنان متأهلی که بیشتر از فناوری‌های روز (فضای مجازی، گوشی‌های هوشمند و تلویزیون) استفاده می‌کنند، تعارض بیشتر و رضایت کمتری از روابط خود دارند.

1. Hend, Thomas, Buboltz, Deemer & Buyanjargal

2. Li, Garland & Howard

تورس، والخوهوانگا و اوکانا^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی کمتی عملکردها و تغییرات خانواده» معتقدند درک اختلال عملکرد در سطح فردی با تصور خانواده تفاوت ندارد. خانواده‌ها معمولاً تعارض و تغییرات ضمنی در کارکردها و رفتار فرزندان را انکار می‌کنند زیرا نمی‌دانند چگونه با این تغییرات کنار بیایند.

با لحاظ کردن این مسئله که اغلب تحقیقات به جای ادراک و تفسیر تجارب زوجین از بسترهای طلاق، با نگاه آسیب‌شناختی، به نحوه استفاده از فناوری‌های جدید ارتباطی (شبکه‌های اجتماعی مجازی)، ویژگی‌های افراد و انگیزه آنان برای ازدواج پرداخته و موضوعاتی چون اعتماد اینترنتی، بحران ارزش‌ها، وقفه در تعاملات خانوادگی، انزوای اجتماعی، کاهش اعتماد و صمیمیت زناشویی و ضعف دین‌داری به‌عنوان ادراک افراد خارج از رابطه بررسی شده است، بنابراین درک و فهم و درنهایت به‌کارگیری تجارب افراد طلاق گرفته می‌تواند به‌عنوان خط‌مشی‌ای برای آگاهی جوانان از مسئله عشق و ازدواج باشد و ضرورت و اهمیت این نوع مطالعات را دوچندان کند. براین اساس در این مقاله، علاوه بر توجه به جنبه‌های آسیب‌شناختی، سعی شده با روش پدیدارشناسی تبیین درست و الگویی مناسب به منظور بررسی مسئله طلاق و شکل‌گیری فرایند ازدواج ارائه شود.

۳. چارچوب مفهومی

در این مقاله به منظور تحلیل تأثیر مدرن‌گرایی بر نگرش به طلاق و فرایند شکل‌گیری ازدواج به دلیل فقدان یک تئوری کامل و جامع که دربرگیرنده ابعاد مختلف موضوع باشد از یک چارچوب تلفیقی متشکل از تئوری‌های جامعه‌شناختی جورج زیمل و ژاک لاکان استفاده شده است. در نظریه‌های مطرح‌شده، تأثیر سبک زندگی مدرن بر نگرش به طلاق و شکل‌گیری ازدواج به‌صراحت ذکر نشده است و نظریه‌ها در راستای حساسیت نظری ارائه می‌شود.

وقتی می‌آموزیم، می‌پذیریم و مشتاق می‌شویم که به‌گونه‌ای دیگر زندگی کنیم، نگاه و معرفت ما به زندگی دستخوش دگرگونی می‌شود و این دگرگونی بر خلق و خو و مناسبات ما با دیگران و حتی مناسباتمان با خودمان و باورهایمان تأثیر می‌گذارد. رهایی از تفکرات کهنه و

کلاسیک و روی آوردن به عشق مدرن و عاشق شدن، بی آنکه منتظر نجات‌دهنده بنشینیم نوعی فناوری، از نوع مدیریت و کنترل اجتماع است. در اینجا طبق نظر زیمیل، سوژه مدرن با ابژه سنت در فرایندی دیالکتیکی در تقابل هم از تغییرات و نوبه‌نوشدن خود خبر می‌دهد، کنشگری و خلق سوژه مدرن و پویا، گسست از خانواده و گرایش به طبیعت و هنر، خلق سوژه خردگرا، ترجیح منافع جامعه بر منافع شخصی، عدم قطعیت و نسبی بودن امور، ضدیت با خرافه و فرهنگ ارتجاعی و تقدیرگرایی، نقد و نفی وضعیت حاکم بر جامعه زمان خود، تأثیر و تأثر متقابل عین و ذهن، دیالکتیک استقرایی و کنش پژوهی، تراژدی و دیالکتیک مرگ و زندگی در نگاه مدرن بسیار نمایان است (واینستین، ۱۹۸۳، ۵۶).

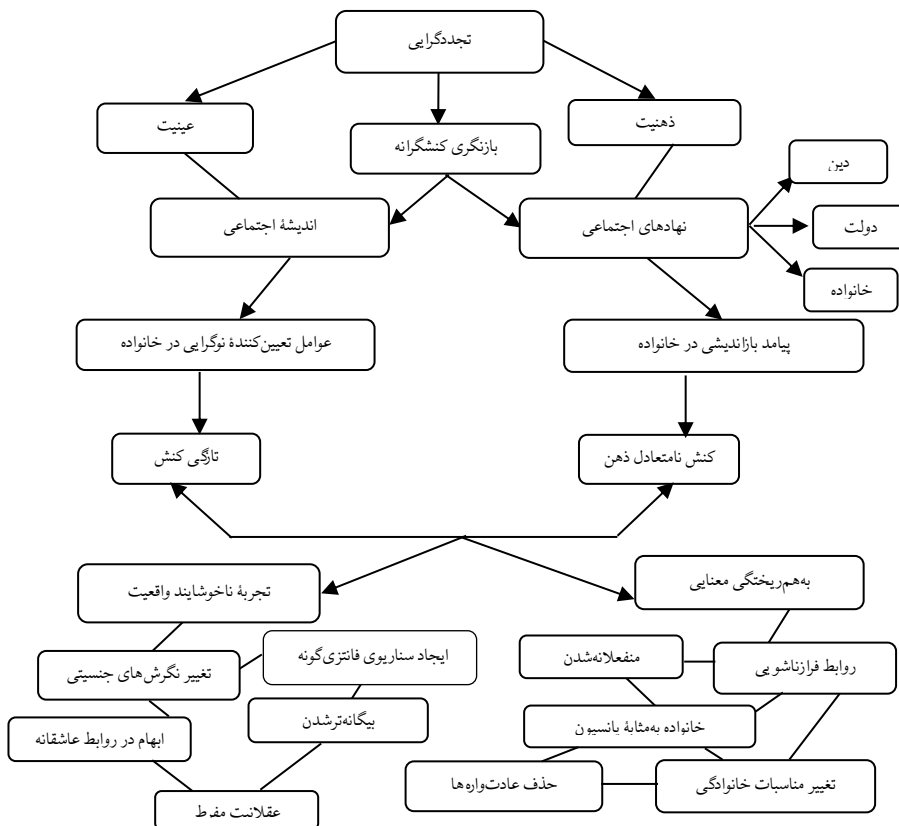
از این رو در دوران عاشقی و در عین چشیدن عشق‌های مختلف هم‌زمان پی می‌بریم که این خیال‌واهی است که مرتب به خودمان بگوییم که حتماً بعدی بهتر می‌شود. از نظر لاکان «چه سودی دارد» که مرتب معشوق یا پارتنر جدیدی بگیریم وقتی هیچ‌کدام از آن‌ها نمی‌تواند به تو جهان را بدهد. در اینجا سناریوی فانتزی، میل سوژه را برمی‌سازد و به او یاد می‌دهد که طی آن ابژه‌های ایجابی مشخصی در واقعیت بتوانند کارکردی به‌عنوان ابژه‌های میل داشته باشند اما نکته با اهمیت اینجاست که فانتزی، سوژه را فریب می‌دهد تا تصور کند که میل او به ابژه میل، میل خود سوژه است. اما در اصل این میل دیگری بزرگ است که به‌عنوان واسطه‌ای مابین سوژه و ابژه گم‌شده، حداقل هویت را برای سوژه فراهم می‌کند (ژیژک^۱، ۱۹۹۷، ۲۱). زیمیل این مسئله را در مورد تجددگرایی و فرایند آن در کلان‌شهرها به گونه‌ای دیگر بازگو می‌کند: «فرایندهایی چون سلطه روزافزون، تقسیم کار فزاینده، عقلانیت مفرط، که در جریان بازاندیشی افراد به عمل می‌آید، نوعی سردی روابط را در کلان‌شهر پدید می‌آورد». به نظر زیمیل، دوری انسان‌ها از یکدیگر و کاهش پیوندهای عاطفی میان افراد، جوهر زندگی مدرن است (معینی و شکربیگی، ۱۳۸۸، ۱۱۴).

ماحصل مطالعه نظریات صاحب‌نظران حوزه جامعه‌شناسی (شکل شماره ۱) گواه این است که ابهام‌زدایی مدرن در روابط عاشقانه، پیامدهای انقلابی برای مناسبات جنسی مدرن داشته و به افراد این امکان را داده است که در صورت عدم رضایت از یکدیگر، رابطه

عاشقانه را فسخ کنند. این مسئله باعث می‌شود افراد دائماً با «پرسش رابطه» درگیر باشند و در دنیای واقعی فانتزهایی برای خود می‌سازند که در آن جایگاهی به معشوق می‌دهند؛ جایگاهی از پیش تعریف‌شده و در یک رابطه عاشقانه، عاشق همچون نقاشی عمل می‌کند که در تابلوی فانتزی‌اش طرحی از معشوق را به شکل‌های متفاوتی چون فانتزی طبقاتی، رسانه، روابط جنسی و... از پیش کشیده است و معشوق برای وارد شدن به یک رابطه عاشقانه باید این جایگاه را اشغال کند. از این رو می‌توانیم نوعی رویکرد آسیب‌شناسانه در قبال فانتزی مطرح کنیم. یعنی هرگونه دخالت، تخریب و ناهمنوایی در فانتزی زن و مرد می‌تواند یک رابطه را در معرض چالش جدی قرار دهد و در نهایت منجر به جدایی شود (لاین، ۱۳۸۱، ۶۵). در واقع قانون عشق امروزی، در قالب نوعی انحراف چندریختی قابل توصیف است.

شکل ۱. نمودار مفهومی از استنباطات نظری

۴. روش‌شناسی

مطالعه حاضر با روش کیفی و رویکرد پدیدارشناسی انجام شده است. در این رویکرد، فرض بر این است که جوهره مشترک در تجربیات مشترک وجود دارد و آن معنای مشترکی است که از طریق یک تجربه مشترک به اشتراک گذاشته می‌شود. تا فردی چیزی را تجربه نکند، به درک آن نائل نمی‌شود. روش انتخاب مشارکت‌کننده‌ها بر مبنای نمونه‌گیری مبتنی بر هدف از نوع گلوله برفی^۱ بود. فرایند نمونه‌گیری و تعداد نمونه تا اشباع نظری^۲ ادامه پیدا کرد؛ نقطه‌ای در جریان شکل‌گیری مقوله که تحلیل به یافتن ویژگی جدید، ابعاد تازه یا روابط جدید منجر نمی‌شود (استراوس و کرین، ۱۳۹۱). در نهایت، تعداد مشارکت‌کنندگان به ۲۰ زوج در معرض طلاق رسید. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. بر این اساس، بعد از تنظیم پروتکل مصاحبه، در محیط مورد توافق طرفین و در مرکز مشاوره به صورت رودررو مصاحبه شد. راهنمای مصاحبه ابتدا بر روی سه نفر به صورت مقدماتی اجرا و اصلاح شد. مدت زمان هر مصاحبه بین ۳۰ تا ۴۵ دقیقه بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا داده‌ها ثبت و کدگذاری شده و سپس با استفاده از روش کلایزی^۳ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. که شامل خواندن یافته‌های مهم و هم احساس شدن با افراد شرکت‌کننده به منظور درک افراد و استخراج جملات مهم در رابطه با پدیده مورد مطالعه، دادن مفاهیم خاص به جملات استخراج شده، دسته‌بندی مفاهیم به دست آمده، رجوع به مطالب اصلی و مقایسه ایده‌ها، توصیف پدیده مورد مطالعه و در نهایت بازگردانی توصیف پدیده‌ها به شرکت‌کنندگان جهت بررسی اعتمادپذیری نتایج است.

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان

کد پاسخگو	نام	سن	وضعیت	تحصیلات
۱	سمیه	۲۳	دانشجو	کارشناسی ارشد
۲	ساناز	۲۶	خانه‌دار	لیسانس
۳	ریحانه	۲۴	دانشجو	فوق دیپلم

1. snowball
2. theoretical saturation
3. Colaizzi

کد پاسخگو	نام	سن	وضعیت	تحصیلات
۴	زهرا	۲۳	دانشجو	دیپلم
۵	سمیرا	۲۹	کارمند	لیسانس
۶	نسیرین	۳۲	دانشجو	لیسانس
۷	سیما	۲۳	خانه‌دار	دیپلم
۸	شهبلا	۱۹	بازاریاب	دیپلم
۹	راضیه	۲۵	خانه‌دار	دیپلم
۱۰	سنا	۳۰	کارمند	لیسانس
۱۱	سپیده	۲۷	خانه‌دار	فوق دیپلم
۱۲	شیرین	۳۲	دانشجو	لیسانس
۱۳	سارا	۴۰	نویسنده	فوق لیسانس
۱۴	رها	۴۱	دانشجو	لیسانس
۱۵	محبوبه	۲۴	خانه‌دار	دیپلم
۱۶	مینا	۲۵	آرایشگر	دیپلم
۱۷	مریم	۲۸	دانشجو	فوق دیپلم
۱۸	حدیث	۳۵	دانشجو	لیسانس
۱۹	سکینه	۳۸	آرایشگر	فوق دیپلم
۲۰	نگار	۲۶	خانه‌دار	فوق دیپلم

۵. یافته‌ها

با توجه به اینکه نتایج حاصل از مرحله کیفی این مقاله مرجع اصلی تدوین الگوی مفهومی است، در ذیل به بسترهای اصلی فانتزی و عشق که شامل هشت بستر اصلی است، اشاره خواهیم کرد.

جدول ۲. درون‌مایه‌های اصلی و فرعی حاصل از تجربه زیسته فرایند مسئله‌وار طلاق

مضمون‌های اصلی	مضمون‌های فرعی
خطر روزمره‌شدن عشق و سرکوب امر عاشقانه	تصور اشتباه از عشق، خوب‌شدن حال آدم با عشق، ترس از تنهاماندن یا ضربه‌خوردن، نگه‌داشتن عزت نفس، باوقارماندن، شناخت مثبتی بر احساس، عدم تعهد در عشق، بی‌فایده‌بودن ابراز علاقه، دفاع از خود، پرنمودن تهایی، ازدواج از روی لجبازی، صمیمیت و تأمین نیازهای عاطفی، فرار از مشکلات شخصی
رنگ‌باختن سناریوی عشق	رنگ‌باختن عشق، مورد علاقه شوهر نبودن، عوض شدن رابطه بعد از تولد کودک، قدرت ترک رابطه برای مردان، ضعیف‌بودن زنان، التماس به ماندن در رابطه، بیمارشدن در اثر جدایی، درک‌نشدن توسط همسر، بی‌عاطفه‌بودن مردان، خشونت جنسی، استفاده از بدن زنانه، خودشیفتگی مردان، عدم تاب‌آوری زنان در برابر بی‌عاطفگی مرد، رونمایی واقعیت‌ها
توهم همسر آرمانی و آرمان‌زدگی	عدم گرایش عاطفی به همسر، انتخاب اشتباه، دوست‌نداشتن همسر، اعتقاد به برتربودن عشق به پارتتر، عدم تجربه خوشایند از زندگی، مشکل در برقراری ارتباط جنسی، بایدی دیگری و خودواقعی

مضمون‌های اصلی	مضمون‌های فرعی
تغییر میل در فانتزی و ظهور دیگری بزرگ	بیمار جنسی، خیال‌پردازی با شخصیت‌های فیلم‌های پورنوگرافی، خشونت در زندگی، تماشای سریال‌های مبتذل، نمادپردازی منفی در ذهن، سرد شدن از همسر، خسته شدن از زندگی زناشویی
زنای ذهنی (خیال‌پردازی‌ها و فانتزی‌های جنسی)	تجسم دیگری، علاقه به جذابیت‌های مردانه، احساس شیفتگی به مردان دیگر، هم‌خواهی، دوست‌نداشتن همسر، تجسم همسر با پارتنر، شیفتگی دروغین، خیال‌پردازی در آموزش با همسر
فانتزی و تحریف عشق	عاشق و مجذوب شدن، ابراز عشق بدون هراس، محدود شدن با ازدواج، خوشایند نبودن همسر بعد از ازدواج، ازدواج مانع رسیدن به ایدئال، عاشق شدن مجدد، احساس ناب دوست‌داشتن دیگری
دوآلیتۀ عشق و فانتزی	دوست‌داشتن همسر، عاشق دیگری شدن، احساس خیانت به همسر، علاقه شدید به دیگری، تجربه ناخوشایند از زندگی زناشویی، احساس شادی در ارتباط با دیگری، احساس گناه، احساس لذت
عدم شناخت دنیای مردانه و زنانه	عدم درک و شناخت دغدغه‌های زن، وقت‌نگذاشتن برای زن، ابراز علاقه مردان با حرکات و اعمال، تعهد دیر اما طولانی مردان، تصدیق نکردن، زمانی برای خلوت کردن مردانه یا زنانه، فراموش کردن صحبت در مورد علایق، آماده نبودن برای رابطه جنسی، جزئی نگری بودن زنان، تنوع‌طلبی مردان
خودزنانه و گذار به زنانگی هژمون	به فکر خود بودن، تجربه کردن مسائل جنسی با دیگران، استفاده کردن از بدن برای مورد پسند واقع شدن، جذاب شدن، استفاده از زیبایی‌های بدن برای رسیدن به خواسته‌ها، خودشیفتگی زنانه

۵-۱. خطر روزمره شدن عشق و سرکوب امر عاشقانه

طبق صحبت‌های مشارکت‌کنندگان، در عشق آنچه مهم است هدف یا مقصدی است که این رابطه عاشقانه باید به سمت آن میل کند (ملک‌احمدی، ۱۳۹۸، ۹۳). طبق صحبت‌های مشارکت‌کنندگان، در عشق آنچه مهم است هدف یا مقصدی است به نوعی عشق فانتزی یا فانتزی‌داشتن در عشق مختصات زندگی افراد را ساخته و به عبارت دیگر، زیست فرد بر آن بنا شده است که با برهم خوردن این فانتزی اعتقاد به ساختن عشق مجدد و فرایند محور بودن آن دیگر وجود ندارد و کنشگران با وارد کردن حوزه‌های شناخت جدید سعی در ایجاد هیجان دوباره در رابطه جدید دارند.

چون دوستم داشتم تا الان کنارش بودم اما نمی‌خوام ضربه بخورم، باید به فکر خودم باشم. دیگه مثل قبل نیست. عشقمون قوت قبلی رو نداره. همه چی انگار عادی شده. دیگه جذابیتی برای هم نداریم. الان متوجه شدم چقدر هم سطح بودن خوبه. چقدر هدف مشترک و هم‌سنگ هم بودن خوبه. دیگه هیچی مثل هیجان قبل همیشه (کد ۱۹).

ترجیح می‌دم تنها باشم و باوقار تا اینکه در رابطه‌ای باشم که به خاطرش لازم باشه عزت نفسم رو زیر پا بگذارم. هر رابطه‌ای تا وقتی خوبه که از کنار هم بودن لذت برده بشه. اگر تکراری شد رابطه دیگه لذت‌بخش نیست. همیشه باید آدم‌ها برای هم حرف‌های جدیدی داشته باشن. باید از زندگی یاد گرفت تا زندگی برات جذاب‌تر بشه (کد ۱۸).

به اعتقاد باومن^۱، افزایش دامنهٔ قضاوت کردن دربارهٔ دیگری در یک رابطه به معنای افزایش خودخواهی ما در یک رابطه است که اندک‌اندک منجر به ناراحتی طرف دیگر رابطه و خارج شدن افراد از رابطه می‌شود.

هشت سال با یکی بودم. همه چیز عالی بود تا اینکه یه روز اومد و گفت؛ دیگه می‌خوام تنها باشم، می‌خوام بدون هیچ تعهدی عشق و حال کنم و گذاشت و رفت و تلاش منم برای اینکه بفهمم علتش چیه بی‌فایده بود که در نهایت منجر به دعوا شد و وضعیت بدتر شد. به همین سادگی با زندگی مون بازی می‌شه (کد ۲۰).

در حقیقت در دنیای مدرن، به علت از میان رفتن فاصله‌ها و حریم‌ها و ایجاد صمیمیت جنسی بیش از حد، کمتر امر خصوصی برای فرد باقی می‌ماند. اسرار نهانی یکی‌یکی از سوی شخص به طرف مقابل گفته می‌شود یا دیگری با حساسیت، طالب برملا شدن آن است. این مسئله، خانوادهٔ مدرن را مستعد فروپاشی می‌کند (سلطانی، ۱۳۸۵).

۵-۲. رنگ‌باختن سناریوی عشق

دختر و پسر قبل از ازدواج هیجان بالایی برای رسیدن به یکدیگر دارند اما به تدریج بدون کاهش میزان علاقه میزان هیجان کاهش می‌یابد. استدلال ژیزک در این زمینه چنین است: فرض کنیم مردی دل‌زنی را بُرده است. زن صادقانه به او جواب بله می‌دهد؛ این بله از سر اجبار نیست. و وقتی زن کاملاً احساساتی شده و غیره، آقا با چهره‌ای خجالت‌زده و شرمگین می‌گوید، «بیخشید، من این حق را دارم که رابطه را ترک کنم، نظرم عوض شد». اینجاست که فکر اینکه چطور یک قاعده، شعار یا رویه که به نظر می‌رسد فضا را برای آزادی و رهایی بیشتر باز می‌کند، درعین حال می‌تواند مورد سوءاستفاده قرار بگیرد یا به‌طور بالقوه پیامدهای خطرناک داشته باشد. رابطهٔ جنسی قلمرویی پیچیده با ابهام‌ها و معانی ضمنی است و نمی‌توان آن را به یک قاعده تبدیل نمود (ژیزک، ۱۳۹۷).

به عقیدهٔ زیمل، این تراژدی یا بحران فرهنگ، شکاف رو به گسترش بین فرهنگ عینی و فرد از خود بیگانه‌ای است که در جست‌وجوی فردیت حقیقی و درست ناکام مانده است و در جامعه‌شناسی فرهنگی خود از اضمحلال آشکار معنا در جهان صنعتی سخن می‌گوید و

نگرش و دیدگاه تراژدیکی را بسط می‌دهد که در آن، ازدواج به امری صرفاً آزاردهنده و بی‌روح تبدیل می‌شود (بادیو، ۱۳۹۳، ۳۴).

۱۹ ساله بودم. ازدواجم زوری بود. شوهرم نمی‌خواست با من زندگی کند، بهم توهین می‌کنه، از زندگیم خسته شدم (کد ۸).

من و همسرم شدیداً عاشق هم بودیم اما بعد از به دنیا آمدن دخترم کلاً رفتارش با من عوض شد و نسبت بهم سرد شد. همش سرش تو گوشیه، عکسا و فیلمای بد می‌بینه، حتی چندبار با هم بحثمون شد (کد ۱۴).

در این رابطه، زیمیل از عشق ضعیف در برابر عشق قوی یاد می‌کند؛ او متذکر می‌شود که در نبود رابطه‌ای که به شکلی استوار بنیاد شده است، روابط خوب و اخلاقی ولی نه چندان عمیق مسیر هموارتری را پیش روی زوجین می‌گذارد. به عبارت دیگر، به نظر می‌رسد که از نظر زیمیل عشق ضعیف زندگی آرامی به همراه می‌آورد.

۳-۵. توهم همسر آرمانی و آرمان زدگی

طبق نظر مشارکت‌کنندگان، دنیای مدرن مودت برای تشکیل یک زندگی مشترک کافی به نظر نمی‌رسد بلکه در افراد جوان‌تر ضرورت عشق برای ازدواج در صورت پذیرش ضرورت ازدواج به نحو قوی‌تری مطرح می‌شود. به عقیده زیمیل: «در اینجا جدایی از ستیزه ناشی نمی‌شود بلکه برعکس ستیزه از جدایی ناشی می‌شود».

من عاشق همسرم نیستم ولی صادقانه دوستش دارم و به او احترام می‌ذارم و فکر می‌کنم این از عشق هم برتره. مرد مجرد دیگه‌ای تونسته بعد از ۷ سال ازدواج فکر منو مشغول کنه. حتی در روابط جنسی خودم آن فرد خاص را به جای همسرم در ذهنم تصور می‌کنم. من آدم نسبتاً مذهبی هستم به هیچ عنوان ماهواره نمی‌بینم و خانواده مقیدی دارم. اون آقا هم همین‌طوره (کد ۱۲).

این گونه شد که «محبوبه» با دیگری بزرگ متفاوتی روبه‌رو شده بود و به مرور علاقه‌اش را از «همسرش» از دست داد. هنگامی که همسرش کاملاً عاشق اوست اما همچنان در ذهن و واقعیت با فرد دیگری در ارتباط است و حتی در برقراری رابطه جنسی با همسر واقعی‌اش آن شخص را تجسم می‌کند و همین تجسم کردن‌هاست که زندگی زناشویی را برای او قابل تحمل ساخته است.

با مردی آشنا شده‌ام که پس از ازدواج و آغاز فعالیت جنسی به این نتیجه رسیدم که، تمایلی به برقراری رابطه جنسی با او ندارم و تصویری که از رابطه با او در ذهنم بود کاملاً مغایر با تجربه آن بعد از ازدواج بود (کد ۱۶).

به وجود آمدن این حالت به فانتزی جنسی و تخیلات جنسی «محبوبه و مینا» برمی‌گردد. از این رو هر دو با شکست فانتزی جنسی و طلاق مواجه خواهند بود. شکستی که ناشی از تغییر میل او در فانتزی و تغییر دیگری بزرگ او یعنی فانتزی میل جنسی اش به عنوان منشأ ایجاد عشق است.

۴-۵. تغییر میل در فانتزی و گرایش به دیگری بزرگ

طبق نظر لاکان، سوژه با کمک فانتزی توهم و وحدت خود را با دیگری بزرگ حفظ می‌کند. با فانتزی می‌آموزیم که چگونه میل بورزیم و به مثابه سوژه‌های میل ورز ساخته شویم. «فضای فانتزی به صورت سطحی خالی، به صورت نوعی پرده برای نمایش امیال عمل می‌کند. این وصف که فانتزی نه ابژه میل است نه میل به ابژه‌های خاص؛ فانتزی موضع یا میزان سن میل است (وقفی پور، ۱۳۹۷، ۲۳). دست‌نیافتن به این فانتزی برای فرد تبعات منفی در پی دارد.

به اجبار خانواده‌ام با کسی که وضع اقتصادی خوبی داشت ازدواج کردم. بعد از مدتی از زندگی مشترک تحملش برام سخت بود چون برای من مادیات مهم نبود و من عاشق پسری بودم که با هم کلی برای زندگی‌مون رؤیاپردازی کرده بودیم. اما خانواده‌ام اجازه ندادند حتی برای زندگی‌ام تصمیم بگیرم. چطور می‌تونم این شخص رو تحمل کنم چون ذهن من هنوز درگیر اون فرده و مطمئنم اون هم به فکر منه (کد ۱۷).

زندگی کردن با یک تصور توسط همسرش را دلیل به هم ریختن لذت‌های زندگی‌اش می‌داند. محمد علاقه خاصی به سریال‌های ترکی داشت. همیشه منو با شخصیت‌هایی که تو فیلم‌ها دوست داشت مقایسه می‌کرد. هیچ‌وقت جذابیت‌های خودم رو ندید. اصلاً ایدئال‌های زندگی‌اش شده بود زن‌های سریال‌های ترکی. تو توهم زندگی می‌کرد. اصلاً با من حتی تو رابطه جنسی هم لذت نمی‌بره چون توقعاتش چیزهای دیگه‌ای شده که با واقعیت جور درنمی‌آید (کد ۷).

دلیل اضمحلال رابطه زناشویی، به فانتزی «سمیه و محمد» برمی‌گردد که، در ذهن خود با داشتن فانتزی دیگری، زندگی خود را تباه کرده‌اند.

۵-۵. خیال‌پردازی‌ها و فانتزی‌های جنسی

امروزه داشتن فانتزی جنسی با افراد دیگر یکی از موضوعاتی است که در برخی از روابط زناشویی از سوی یکی از همسران یا هر دوی آن‌ها اتفاق می‌افتد.

فانتزی توی سکس زیاده ولی تنها فانتزی من اینه موقع سکس همسرم از به مرد دیگه حرف بزنه. مثال بگه چندروز پیش سرکار بودی فلان دوست اومد در خونه، گفتم رفتی سرکار، منم تعارف کردم اومد خونه، ازش پذیرایی کردم. ولی انگار واسه به چیز دیگه اومده بود (کد ۱۵).

طبق نظر مشارکت‌کنندگان، مردان و زنان هر دو در طول فانتزی به تصاویر ذهنی که می‌سازند توجه دارند. اما این تصاویر یک فرق کلی با یکدیگر دارد. زنان بیشتر از چیزی که فکر کنید درگیر مثال احساسی خود با فلان فردی هستند که در ذهن خود تصور می‌کنند. شکل وی و کاری که می‌کند چندان برایشان اهمیتی ندارد. برای زنان بسیار معمولی است که وقتی حرف بزنند از حسی حرف بزنند که در فانتزی خود می‌بینند. آنچه مهم است دموکراتیزه‌شدن روابط است که جایگاه کنشگران اجتماعی را تغییر داده است. طبیعتاً این نوع نگاه به کنشگران عاشق، آن‌ها را به عنوان افرادی با اراده آزاد مطرح می‌کند. این دیدگاه یعنی قدرت در یک فرد متمرکز نشده و هریک از دو نفر می‌تواند نقشی فعال در رابطه داشته باشد.

۵-۶. فانتزی و تحریف عشق

جامعه مدرن، جامعه‌ای است که هر فرد می‌تواند جهانی نو را به اراده خود ترسیم کند. اگر در جامعه سنتی تکلیف روابط را عرف و سنت و شرایط اجتماع مشخص می‌کند، در جامعه مدرن اراده کنشگران اجتماعی تعیین‌کننده است. همچنین، در جامعه مدرن، کنشگر فاعل تعیین‌کننده در عرصه اجتماعی محسوب می‌شود و عشق توسط اراده دو فاعل کنشگر ایجاد می‌شود.

عشق مان دو طرفه بود و همین که درس‌هایم تمام شد، تصمیم گرفتم باهم ازدواج کنیم اما بعد از ازدواج دیگه ازش خوشم نمیومد. احساس می‌کردم محدود شدم. دیگه برام جذاب نبود و ایدئال‌های دیگه‌ای تو سرم بود که دوست داشتم اونا را تجربه کنم (کد ۱۸).

به عقیده لاکان، دو نفر می‌توانند عشق را انتخاب کنند. آن‌ها همدیگر را می‌بینند و با هم بودن را به دور از هم بودن ترجیح می‌دهند. اما این با هم بودن هرگز ابدی و دائمی نیست. عشق مدرن به شدت سیال و کوتاه‌مدت و مبتنی بر خواسته‌های لحظه‌ای و آنی کنشگران اجتماعی حرکت و عمل می‌کند.

۵-۲. دوآلیته عشق و فانتزی

دوآلیته^۱ علاوه بر حاکمیت محدودیت‌های جنسیتی، از فرودست‌انگاری اجتماعی روانی زنان و... نیز منتج می‌شود. در چنین موقعیتی، راهبردهای مقابله (اتوپیای بازاندیشانه/ فرودست‌انگاری اجتماعی روانی/ بیش‌فعالی) در زنان فعال می‌شود (روحانی و عابدی دیزناب، ۱۳۹۹، ۵۵).

من متأهلم و همسرم رو هم خیلی دوست دارم. ولی در محل کارم از یک آقا پسری به صورت ناخواسته خوشم اومده. عذاب وجدان دارم که چرا مجذوب اون پسر شدم آیا این حس ناخواسته خیانته؟ همین که نمی‌تونم درباره احساسم باهاش صحبت کنم عذابم میده (کد ۱۱).

به عقیده لاکان، عشق آن چیزی است که قوه تخیل به کار می‌گیرد تا تهی‌بودگی ایجادشده به وسیله رابطه جنسی را پر کند (عبدی، ۱۳۷۸، ۳۲).

۵-۸. عدم شناخت دنیای مردانه و زنانه

این مقوله به مفهوم نداشتن شناخت از جذابیت‌های دنیای مردانه و زنانه و شناخت دقیق نیازهای عاطفی، روحی و جسمانی پیش از ازدواج و زندگی زناشویی است. حقیقت این است که زنان و مردان دو دنیای متفاوت دارند و برای اینکه بتوانند در کنار یکدیگر زندگی کنند لازم است با دنیای همدیگر آشنا شوند، زبان یکدیگر را یاد بگیرند و به درک همدیگر برسند.

طبق نظر مشارکت‌کنندگان، برداشت غلط از یک رفتار، باعث خاتمه‌یافتن یک رابطه عاطفی می‌شود.

شوهرم بهم نمیگه دوستت دارم میگه باید از رفتارم بفهمی، اخه چجوری بفهمم؟ میگه من به بار میگم واسه چند ماه و لازم نیست همش تکرار کنم. شاید سالی دوسه بار احساساتی شدید بشه که حرفای دلش رو بزنه (کد ۱۴).

چندماه پیش به آقای ۲۸ساله‌ای معرفی شدم و خیلی سنتی بعد از سه هفته نامزدی، عقد کردیم. کم‌کم ناسازگاری‌های هردومون شروع شد و در عرض این چهار ماه عقد بیشتر از چهار دعوی بد داشتیم که بزرگ‌ترها وساطت کردند. ایشون خیلی مغرورند و اصلاً نمیخوان زن و عواطف زنونه رو درک کنند (کد ۲۰).

طبق نظر مشارکت‌کنندگان، هرچند بسیار به هم (زن و مرد) علاقه‌مندند اما راه ابراز علاقه را نمی‌دانند. این مسئله مصداقی از عبارت معروف لاکان است: «رابطه جنسی وجود ندارد». زن و مرد از تحلیل شیوه‌هایی که طرف مقابل برای اعلام محبت یا بیان مقصود خود به کار می‌گیرد، عاجزند. مرد به دلیل آنکه با روان‌شناسی زن آشنا نیست، گمان می‌کند که اگر همسرش خواسته‌هایش را به صراحت بر زبان بیاورد هیچ مشکلی به وجود نخواهد آمد و زن نیز پیوسته از ضعف عاطفی و احساسی شوهر گلایه می‌کند. به عبارت دیگر، هیچ‌کس نمی‌تواند مدعی شود که حقیقت ماهیت عشق را فهمیده و تشریح نموده است.

«عاشقی آیین زیباییست در قاموس ما عشق در معیار و الگوها، هنوزم مبهم است»

۹-۵. خودزنانه و گذار به زنانگی هژمون

زنانگی هژمون برساخته اجتماعی است که مفصل‌بندی‌های متفاوتی (زیباشناختی، جنسی، رهایی‌بخش و...) در جوامع گوناگون دارد. امروزه زن ایرانی در یک به‌هم‌ریختگی در خصوص تصویر تفسیری و ابرازی هنجارهای جنسیتی از فهم بدن زنانه‌اش قرار گرفته است.

همسرم رو خیلی دوست دارم. مشکلی که دارم اینه که بعد از چهار سال من احساس نمی‌کنم که عاشق ایشون باشم و فقط به عنوان یه مرد ایدئال بهش نگاه می‌کنم چون از نظر اخلاق و مادیات و نماز و این چیزا فرد کاملیه. ولی می‌خواهم از زیبایی‌هام برای رسیدن به خواسته‌هام استفاده کنم (کد ۱۳).

عقلانیت نزد افراد مصاحبه‌شده، بیشتر توانایی استدلال و دفاع منطقی از عقاید و فاصله‌گیری از تعلق‌های صرفاً عاطفی است. هرچند در عمل با دادن صورت علمی به باورها و آموزه‌های دینی با هدف تأیید، آن‌ها پیشاپیش در معرض تردید و ابطال قرار می‌گیرند. از چشم‌انداز لاکان، ناخودآگاه چیزی است که زیر پای هر هویت پایدار یا ثابتی را خالی می‌کند، و این شامل هویت جنسی پایدار نیز می‌شود.

طبق نظر مشارکت‌کنندگان، بدن زنانه به‌عنوان ابژه زیبایی‌شناختی، جنسی، پیش‌پاافتاده و بی‌اهمیت در گذار به سوی زنانگی هژمون به کمک فانتزی‌های جنسی نوعی قدرت زنانه خود را تجربه می‌کنند.

۶. بحث و نتیجه گیری

هدف این پژوهش، فهم تجربه زیسته زنان درباره طلاق در چهار بستر کلان، میانی، خرد و تعاملی است. امروزه با گسترش استفاده از فضاهای مجازی که به عمومی سازی وقایع خصوصی زندگی منجر شده است، و همچنین با عادی جلوه دادن روابط کوتاه مدت و برهم زدن رابطه، پذیرش آسان افراد مطلقه در جامعه و مسائل دیگر، طلاق نه تنها قبیح اخلاقی ندارد بلکه مانند قهر و آشتی های دوران کودکی به امری پیش پا افتاده و «فانتزی» تبدیل شده است. براین اساس، فانتزی سازی جوانان درباره ازدواج به مانعی جدی برای ازدواج تبدیل شده است چرا که از نظر آن‌ها ازدواجی مطلوب است که فانتزی‌ها و رؤیایابی‌ها را محقق سازد.

کدگذاری یافته‌های مصاحبه نشان داد که مقولاتی مانند خطر روزمره شدن عشق و سرکوب امر عاشقانه، رنگ باختن سناریوی عشق، توهم همسر آرمانی و آرمان زدگی، تغییر میل در فانتزی و ظهور دیگری بزرگ، فانتزی و تحریف عشق، دوآلیته عشق و فانتزی، عدم شناخت دنیای مردانه و زنانه، خود زنانه و گذار به زنانگی هژمون از تعیین کننده‌های مهم فرایند کژقواره طلاق در استان خوزستان بوده است.

طبق نظر مشارکت کنندگان، کژقواره بودن (طلاق) و امید برای زندگی بهتر (ازدواج)، بخش بزرگی از واقعیت زندگی امروز عاشقانه زنان تحصیل کرده ایرانی را به نمایش می‌گذارد. این دوگانگی است که آنان را با سرگردانی بسیار به دنبال خود می‌کشد. بنابراین در جامعه مدرن جایی برای عشق‌های بافاصله وجود ندارد. به نوعی رابطه زنان و مردان هیچگاه، آنچنان که امروز مطرح است، پیچیده نبوده است. علت این پیچیدگی به این ایده لاکان بازمی‌گردد که، زن مدرن امروزی، گزینه‌های بسیار زیادی (فانتزی عشق)، بیشتر از هر زمان دیگری، در اختیار دارد. زنان ممکن است که عشق سنتی را بخواهند، اما آن‌ها روابط سنتی را نمی‌خواهند.

بنابراین در دنیای کنونی، تجربه عینی چونان امر واقع دروغین بودن فانتزی را آشکار ساخته و شکاف‌ها و خیالی بودن ماهیت دیگری مطلوب را نیز آشکار می‌کند و پیامد این امر فروپاشی فانتزی فرد و در نهایت گسست در زندگی خانوادگی خواهد بود. همسو با این یافته، تغییر سیاست زندگی جنسیتی، تغییرات ارزشی، تغییرات اجتماعی و تغییر در الگوهای باهم بودن، تأثیر رسانه‌های مجازی بر بازانديشی و نحوه ازدواج و نقش فانتزی عشق در دوران

مدرن و بازاندیشی در عادت‌واره‌ها و نوگرایی و تغییر در نگرش‌ها با مطالعات معینی (۱۳۸۸)، ارمکی (۱۳۹۱)، عبدالملکی (۱۳۹۴)، کرمی (۱۳۹۵)، رشید (۱۳۹۸)، افشارکهن (۱۳۹۸) و قاسمی (۱۳۹۶) نیز همسو بوده است.

خیال‌پردازی‌های ذهنی، تغییر میل در فانتزی و ظهور دیگری بزرگ و رنگ‌باختن سناریوی عشق به دلیل اختلالات جنسی و سردی زوجین در روابط زناشویی منجر به طلاق جنسی و به مرور زمان منجر به طلاق عاطفی و رسمی می‌شود. هم از نظر ذهنی همراه شهروندان است و هم بازتابی از تلقی و احساس مشارکت‌کنندگان در زمینه بسترهای بروز طلاق و ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها خواهد بود. این یافته تأییدی بر نظریه لاکان است که عدم تحقق فانتزی جنسی منجر به فاصله روانی بین زوجین می‌شود، و واقعیت، جای تخیل را می‌گیرد. دوگانه همسر/ معشوق نتیجه عشق رمانتیک است و زنانی که به‌طور سنتی ازدواج کرده‌اند معمولاً درگیر این دوگانه نیستند. به این ترتیب، با ظهور عشق، انتظار زنان از ازدواج دگرگون شده و احتمال بروز طلاق و جدایی افزایش می‌یابد. به نظر می‌رسد وجود فانتزی حرمسرا بر شدت گرفتن طلاق مؤثر است.

در تحقیق تورس و همکاران (۲۰۲۱) و همچنین مقاله زرنندی، هاشمیان‌فر و کیان‌پور (۱۳۹۶) نیاز به کسب تجربه عشق و دستاوردهای جدید زنان، به‌مثابه شرایط علی تعهد را امری سیال کرده است.

از دیگر مضامین ظهوریافته در این مقاله، خود زنانه و گذار به زنانگی هژمون است. طبق نظر مشارکت‌کنندگان، به‌تصویرکشیدن زیبایی‌ها و جذابیت‌های زنانه با حرکات کاملاً اروتیک و شعف‌آلود، او را همچون شیئی جنسی نموده است. وی با ارائه خود زنانه به دیگری، به‌ویژه دیگری مردانه در قالب دو کد رفتاری و پوششی، یکی پوشیدن لباس تنگ، کوتاه و مدیریت دیده‌شدن بخش‌هایی از بدن، با هدف بالابردن جذابیت‌های فیزیکی و تقویت مهارت برقراری رابطه با دیگری مردانه، که یک زنانگی عشوه‌گرانه در رفتارها و ژست‌ها دارد، زنانگی هژمون را بازنمایی می‌کند.

بنابراین مسائل خانوادگی پدیده‌هایی پیچیده، چندبعدی و چندعلتی است و بسترهای این مسائل در ارتباط چرخشی بوده و با همدیگر در تعامل‌اند. بستر نگاه کلینیکی به عشق

در بستر رنگ‌باختن سناریوی عشق نقش دارد. در بستر فانتزی و تخیلات جنسی، تغییر میل در فانتزی و ظهور دیگری بزرگ مطرح است و به نوعی فانتزی جنسی مدرن نقش واسطه‌ای برای سایر بسترها و گذار به خود زنانه و زنانگی هژمون دارد.

در مطالعه حاضر، با استفاده از روش تخیل خلاق در پدیدارشناسی و رفت و برگشت میان داده‌ها، بسترهای طلاق (کریمی، الماسی، و محمدی، ۱۳۹۵، ۲۰۶) به چهار بستر کلی تقسیم شد:

۱. بسترهای کلان: آن دسته عواملی است که در کل جامعه وجود دارد. اگر ارزش‌ها و هنجارهای غالب اجتماعی یک جامعه به دنبال کسب لذایذ، سودگرایی و نگاه ابزاری به همه چیز باشد، به طور طبیعی، خانواده به عنوان نهاد اجتماعی، که منعکس‌کننده ارزش‌های آن است، از این فرایند متأثر است و در چنین وضعیت اجتماعی‌ای، بنیاد و نهاد خانواده بسیار متزلزل می‌شود. این مقاله عواملی را بررسی کرده است که زمینه‌ساز به هم ریختن فانتزی و تغییر مفهوم عشق و ازدواج می‌شود. در این تحقیق، کم‌ارزش شدن ارزش‌های سنتی و مذهبی، تغییرات اجتماعی و مانند این‌ها در داخل بسترهای کلان جای می‌گیرند. بر این مبنا و با نگاه وبری می‌شود گفت که در دنیای مدرن از عشق افسون‌زدایی و توهم‌زدایی شده است.

۲. بسترهای میانی: عوامل میانه، مابین عوامل خرد و کلان، دسته‌ای از عوامل حد وسط هستند که کارسازند و شامل تعلقات گروهی و حزبی یا خرده‌فرهنگ‌ها و شخص یا گروهی خاص می‌شوند. در این مقاله، این بسترها به روابط بین فردی و زناشویی بازمی‌گردد و زیربسترهای فانتزی‌ها و تخیلات جنسی، آزادی روابط و زنای ذهنی در داخل این بستر قرار می‌گیرد.

۳. بسترهای خرد: عواملی است که بیشتر با افراد یا گروه‌های کوچک سروکار دارد و زمینه‌ساز فروپاشی مفهوم عشق در خانواده و تغییرند. برای نمونه، می‌توان به تغییر فانتزی‌های جنسی و ایدئال‌های فرد یا عدم شناخت ساختمان ذهنی مردانه و زنانه اشاره کرد. به عبارت دیگر، عاطفه و هوس دو عامل عمده‌ای است که در عشق‌های امروزی وجود دارد اما در عشق‌های قدیم، یا عشق چنان عرفانی بوده که مخاطب آن خدا بود یا هوس جایگزین آن می‌شد.

۴. بسترهای تعاملی: نقش واسطه‌ای برای ایجاد بسترهای دیگر دارند. در این مقاله دو بستر آزادی روابط جنسی و تغییر زنانگی شناسایی شد. یکی دیگر از مهم‌ترین ویژگی‌های عشق

مدرن توجه به خود در عین توجه به دیگری است. اگر در عشق‌های سنتی، فرد عاشق بیشتر نقش یک فرد ایثارگر را ایفا می‌کند در دوره مدرن او یاد می‌گیرد که به خودش هم فکر کند. اگرچه روابط عاشقانه با روابط بازاری و تجاری فرق دارد اما عشق خلاق می‌داند که باید در این رابطه سهم خود را در کنار سهم دیگری داشته باشد.

با تدقیق در یافته‌های این پژوهش، افراد زیادی بدون شناخت مفهوم فانتری جنسی تحت‌تأثیر آن رفتار قرار می‌گیرند. طبق نظر مشارکت‌کنندگان، افراد در رابطه سعی می‌کنند دیگری را به آن چیزی بدل کنند که در تصور دارند و بدان میل می‌ورزند یا سعی می‌کنند خودشان را به آن چیزی بدل کنند که تصور می‌کنند دیگری بدان میل دارد، اما چنین اقدامی هرگز با میل دیگری منطبق نخواهد شد. زن‌ها و مردهای امروزی بایستی با یک چیز مشترک در یکدیگر پیوند برقرار کنند. به عبارت دیگر، «من» بودنشان تبدیل به «ما» بودن شود. از این رو سازش‌پذیرتر خواهند بود. منطبق با این یافته پیشنهاد می‌شود برای غلبه بر خیال‌پردازی‌های جنسی افراطی، سعی شود تصورات صحیح و مناسبی در ذهن پرورش داده شود. در این مرحله مهم و حیاتی، به جای احساس، منطق خود را حاکم و عاقلانه برخورد شود. بهتر است در حین خیال‌پردازی به روابطی معقول و طبیعی فکر شود و از اندیشیدن به روابط یا حالاتی که ممکن است به جسم یا روح آسیب بزند، به شدت پرهیز کرد. توصیه می‌شود، به آموزش سواد اجتماعی که نقشی مهم در تکامل شخصیت انسان و رشد جوامع بشری دارد، توجه کافی شود.

امروزه در بیشتر کشورها به برنامه‌های پیشگیری از طلاق توجه ویژه‌ای شده است. آنچنان‌که اغلب برنامه‌های پیشگیری بر آموزش الگوها و روش‌های مهارت‌های ارتباطی در جهت بهبود حل تعارض زوجین در روابط پیش از ازدواج تأکید دارند. برای نمونه، یکی از این برنامه‌ها، برنامه‌ای است که مارکمن^۱ برای پیشگیری و افزایش بهبود ارتباط زوجین به کار می‌برد. او در سال ۱۹۸۱ تشخیص داد که مناسبات پیش از ازدواج یکی از قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های تئیدگی‌های زناشویی است. توصیه سیاستی این مقاله، ضمن پایه‌قراردادن برنامه پیشگیری و افزایش بهبود ارتباط زوجین به منظور تشخیص الگوهای تعاملی اشتباه، آموزش مهارت‌های

ارتباطی، محور قراردادن خانواده در طراحی سیاست‌های اجتماعی، ضابطه‌مند کردن حق طلاق مرد در قوانین از طریق لزوم مراجعه به دادگاه و صدور حکم قاضی برای ثبت طلاق و تلاش برای ایجاد سازش و مصالحه بین زوجین متقاضی طلاق از طریق دو سازوکار داوری و نظام مشاوره به منظور کاهش نرخ رفتارهای مخرب است. در نهایت می‌توان نتیجه گرفت که به طلاق انجامیدن رابطه ناگهانی نیست بلکه فرایندی نظام‌مند از عواملی مختلف است که دست به دست هم می‌دهند تا افراد فرایندی تلخ و بی‌سرانجام را تجربه کنند.

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۱۸

دوره ۱۵، شماره ۱

بهار ۱۴۰۱

پیاپی ۵۷

منابع

- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۸۹). جامعه‌شناسی خانواده ایرانی. تهران: نشر سمت.
- استراوس، انسلم؛ و کریبن، جولیت (۱۳۹۱). مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای (مترجم: ابراهیم افشار). تهران: انتشارات نی.
- آقاجانی، زهرا؛ جهانگیری، جهانگیر؛ و لهسایی زاده، عبدالعلی (۱۳۹۶). فرآیند برساخت هویت زنان در جریان طلاق. فصلنامه توسعه اجتماعی، ۱۱، (۳)، ۱۶۶-۱۲۹. Doi:10.22055/QJSD.2017.12827.129-166
- ایلو، ایوا (۱۳۹۹). صمیمیت‌های سرد: ساختن سرمایه‌داری هیجانی (مترجم: مصطفی انصافی). تهران: نشر لوگوس
- بادیو، آلن (۱۳۹۳). در ستایش عشق (مترجم: مریم عبدالرحیم کاشی). تهران: نشر ققنوس.
- تاج دینی، آزاده (۱۳۹۴). تحلیل گفتمان عشق در عشقنامه‌های نظامی گنجوی با تأکید بر آثار خسرو شیرین، لیلی و معنون و هفت پیکر (پایان‌نامه کارشناس ارشد دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی). دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
- رشید، خسرو؛ حسونند، فضل‌الله؛ نبی‌زاده، صفدر؛ ورشتی، عابده (۱۳۹۸). بررسی عوامل برون‌فردی مؤثر بر طلاق عاطفی در میان زنان. مطالعات زن و خانواده، ۷ (۱)، ۱۳۷-۱۱۷. Doi:10.22051/JWFS.2019.16402.1507.117-137
- رمضانی‌فر، حدیثه؛ و آدیش، محمدعلی (۱۳۹۷). مطالعه تجربه زیسته افراد در مورد ازدواج سفید در ایران. فصلنامه توسعه اجتماعی - فرهنگی، ۷ (۱)، ۲۱۷-۱۹۵.
- روحانی، علی؛ و عابدی دیزناب، محدثه (۱۳۹۹). دوآلیته تبعیض و امید، نظریه‌ای زمینه‌ای از تراژکتوری شکل‌گیری تبعیض جنسیتی میان زنان طبقه متوسط شهر تبریز. زن در توسعه و سیاست، ۱۸ (۱)، ۷۹-۵۵. doi:10.22059/jwdp.2020.290289.1007723
- زرنندی، مرجان؛ هاشمیان‌فر، سیدعلی؛ و کیان‌پور، مسعود (۱۳۹۶). زنان و برساخت اجتماعی تعهد زناشویی مورد مطالعه: شهر اصفهان. فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد فرهنگ، ۱۰ (۳۸)، ۱۶۳-۱۲۷.
- زیمل، گئورگ (۱۳۷۲). کلان‌شهر و حیات ذهنی (مترجم: یوسف ابادری). نامه علوم اجتماعی، ۳ (۶)، ۶۶-۵۴.
- ژیژک، اسلاوی (۱۳۹۷). ۱۴ شهریور. فهم اسلاوی ژبیژک با کمک خودش (مترجم: محمد باسط). برگرفته از <https://tarjomaan.com/interview/9116>
- سلطانی، مهدی (۱۳۸۵). ۱۲ اسفندماه. آسیب‌شناسی عشق در نگاه سنتی و مدرن، برگرفته از www.hamshahrionline.ir/news/7207

سهراب‌زاده، مهران؛ و حمامی، عطیه (۱۳۹۳). برساخت اجتماعی عشق در تجربه زیسته زنان. زن در فرهنگ و هنر، ۶(۴)، ۴۷۱-۴۸۸. doi: 10.22051/jwfs.2019.16402.1507

عبداللهی، اصغر؛ احدی، حسن؛ تاجری، بیوک؛ و حاج‌علیزاده، کبری (۱۳۹۹). تجربه طلاق از منظر زوجین مطلقه در شهر تهران (در پنج سال اول زندگی). مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)، ۲۳ (۸۹)، ۱۶۲-۱۴۴.

کریمی، یوسف؛ الماسی، سکینه و محمدی، رزگار (۱۳۹۵). مطالعه بسترهای طلاق در افراد مطلقه: پژوهشی پدیدارشناسانه. فصلنامه مطالعات روان‌شناسی بالینی، ۷(۲۵)، ۱۹۲-۲۱۰. doi: 10.22054/jcps.2017.7138

لاین، دیوید (۱۳۸۱). پسامدرنیته (مترجم: محمدرضا تاجیک). تهران: نشر بقعه.

معینی، سیدرضا؛ و شکرپیگی، عالیه (۱۳۸۸). بررسی نوگرایی خانواده‌های ایرانی (تحقیقی در شهر تهران). مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱(۲)، ۱۰۵-۱۲۷.

ملک احمدی، حکیمه؛ میرفردی، اصغر؛ و مختاری، مریم (۱۳۹۸). گونه‌شناسی تجربه زیسته عشق. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۸(۳)، ۱۰۴-۸۳. doi: 10.22108/srspi.2020.121133.1496

وقفی‌پور، شهریار (۱۳۹۷). محبوب در هزار تو یا مذاب در آسمان. تهران: نشر نیماژ.

Hand, M. M., Thomas, D., Buboltz, W. C., Deemer, E. D., & Buyanjargal, M. (2013). Facebook and romantic relationships: intimacy and couple satisfaction associated with online social network use. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 16(1), 8-13.

Helle, H. J., & Eisenstadt, S. N. (Eds.). (1985). *Micro-sociological theory*. Sage.

Ii, W., Garland, E. L. & Howard, M. O. (2014). Family factors in internet addiction among Chinese youth: a review of English-and Chinese-language studies. *Computers in Human Behavior*, 31, 393-411.

Torres, C., Vallejo-huanga, D., & Ocana, X. R. (2021). Quantitative evaluation of family functions and changes in a postmodern context. *Heliyon*, 7(6), 35-74.

Weinstein, D. (1983). The dialectic of life and thought: Georg Simmel's philosophy of history. *History of European Ideas*, 4(1), 91-95.

Zizek, S. (1997). *The plague of fantasies*. New York and London: Verso.

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۲۰

دوره ۱۵، شماره ۱
بهار ۱۴۰۱
پیاپی ۵۷